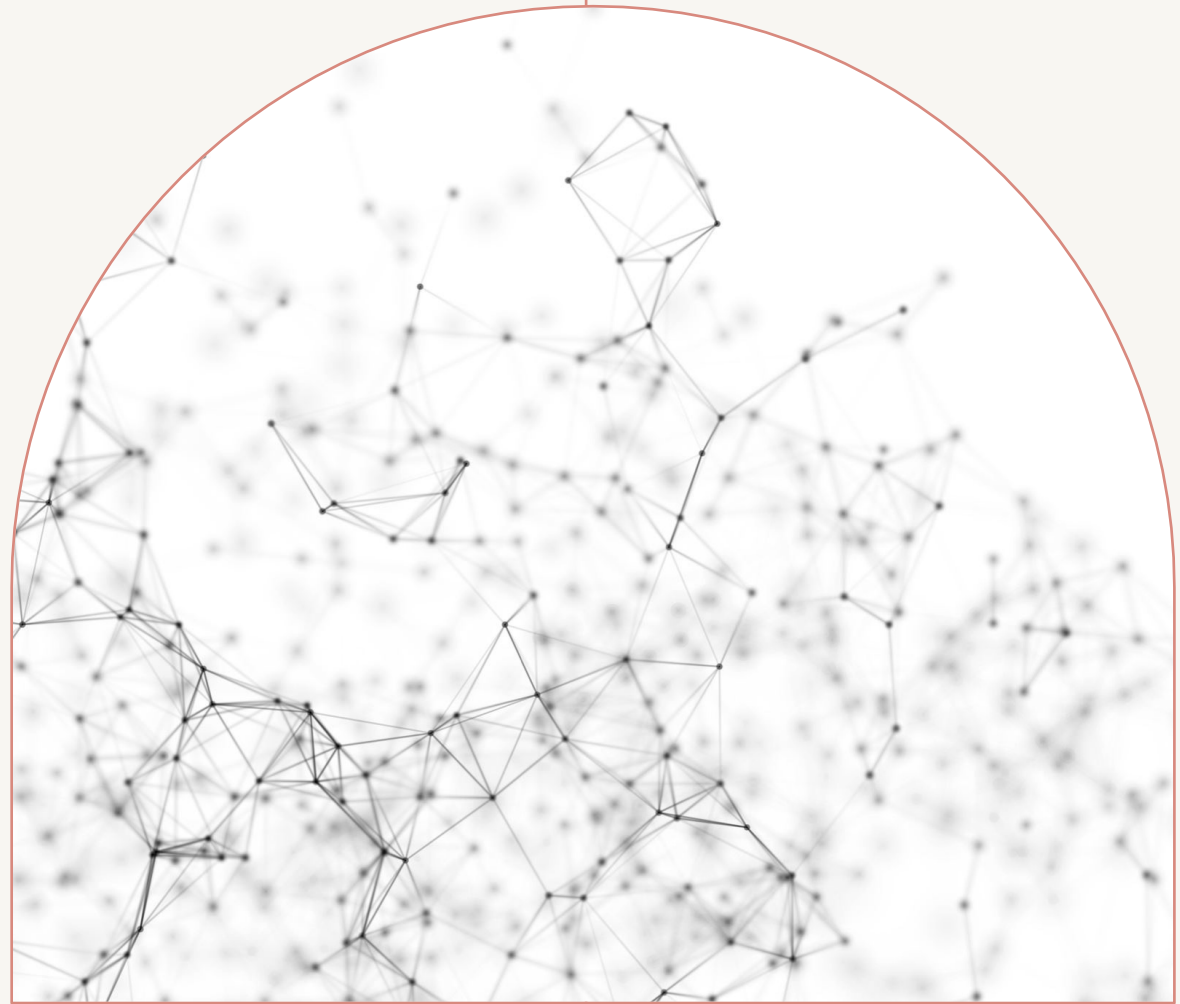

Cerea de decizie preliminară ca exercițiu al libertății de exprimare a judecătorilor

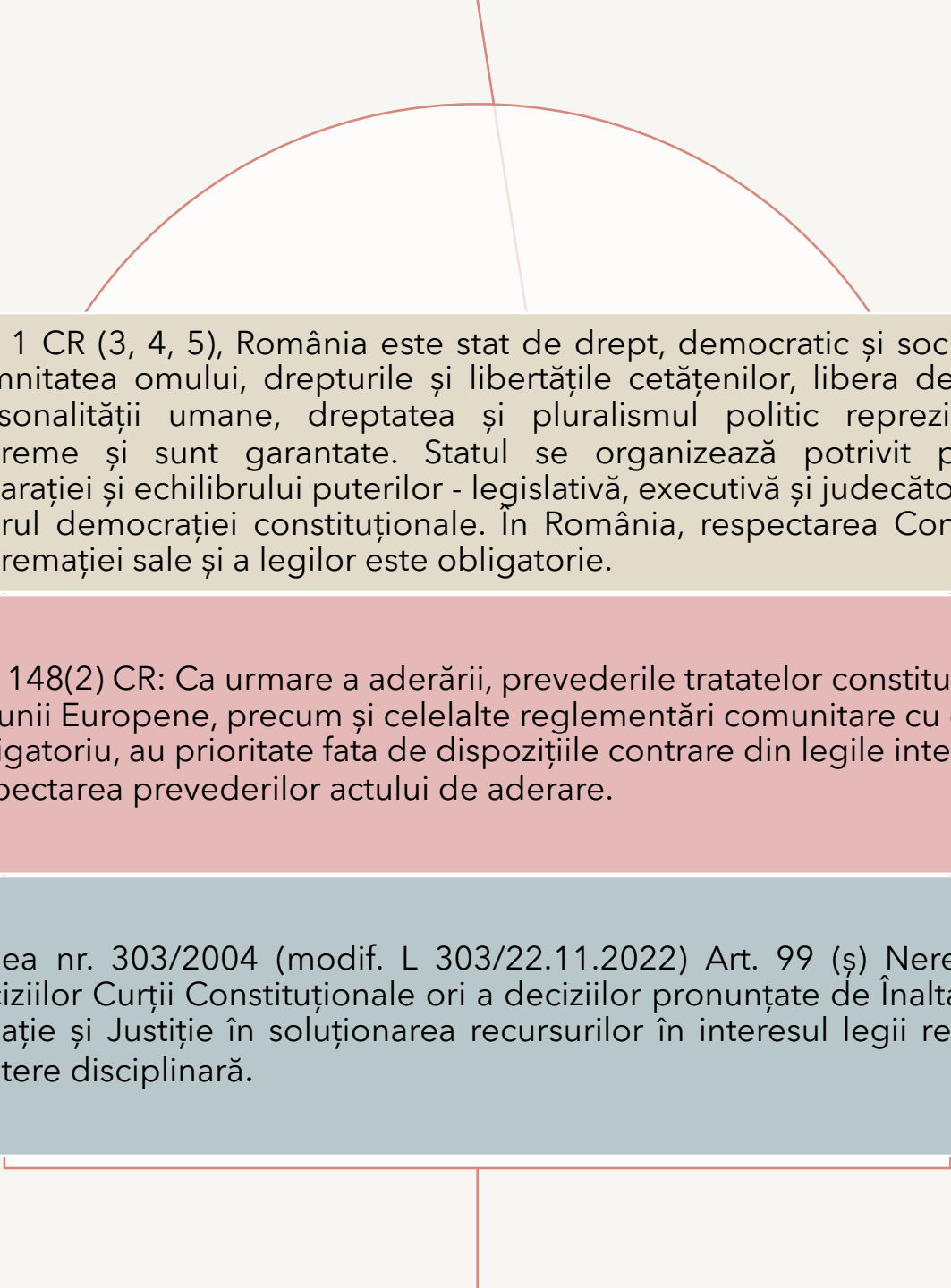
Raluca BERCEA

Profesor, Facultatea de Drept,
Universitatea de Vest din
Timisoara

PLAN

- (Con)Text(e)
- Valuri românești de trimitere preliminară RoL
- Valoare adăugată
- Nivelul național: ceilalți participanți la dialog
- RoL la CtEDO
- Sinergii și tensiuni

Art. 1 CR (3, 4, 5), România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate. Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale. În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.

Art. 148(2) CR: Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate fata de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare.

Legea nr. 303/2004 (modif. L 303/22.11.2022) Art. 99 (§) Nerespectarea deciziilor Curții Constituționale ori a deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii reprezintă o abatere disciplinară.

(Con)Texte

Context(e)

Perioadă de timp
scurtă (2017-2019)
OUG

Modificări legislative cu scop larg
Sistem penal
DNA / SIJ (2018)
Proceduri penale de anchetă sau
judiciare pendinte - cazuri
cunoscute de corupție

MCV

Societate civilă
Sistem judiciar
2019: 28 întrebări
preliminare adresate
CJEU

Valuri românești de trimiteri preliminare RoL

- **I:** ECJ 18 May 2021, *Joined Cases C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19, C-397/19, AFJR*
 - dacă implicarea executivului în organizarea judiciară poate reprezenta un pericol pentru independența justiției
 - natura și efectele juridice ale MCV
 - caracterul obligatoriu al principiului primatului dreptului UE pentru curțile constituționale, inclusiv în privința hotărârilor CJUE din trimiteri preliminare, inclusiv când este adus argumentul identității constituționale
 - **II:** ECJ 21 December 2021, *Joined Cases C-357/19, Ministerul Public, Case C-379/19, DNA; C-547/19, CY and others; Cases C-811/19 and C-840/19, Ministerul Public*
 - relația dintre principiul primatului dreptului UE și deciziile CCR în domeniul combaterii corupției (relevanța art. 325 TFUE)
 - potențialele efecte negative ale deciziilor CCR asupra cazurilor de corupție definitive și pendinte împotriva politicienilor și funcționarilor publici
 - **III:** ECJ 22 February 2022, *C-430/21 (same wave: RS C-709/21, MK, lodged on 24.11.2021, published on 31.01.2022)*
 - puterea CCR de a limita punerea în aplicare de către instanțele naționale a hotărârilor preliminare și a cerințelor dreptului UE privind independența judiciară și statul de drept
 - **IV:** Case C-216/21, *AFJR* (pending), **V, VI, VII, VIII ...**
-
- CJUE: Hotărâri de Mare Cameră din 18 mai 2021, 21 decembrie 2021 și 22 februarie 2022
 - CCR: Decizia 390/2021+ comunicate de presă emise la 23 decembrie 2021

Instanțele naționale ordinare

Urmează hotărârea CJUE și
nu Decizia CCR nr.
390/2021 (anchete
disciplinare)

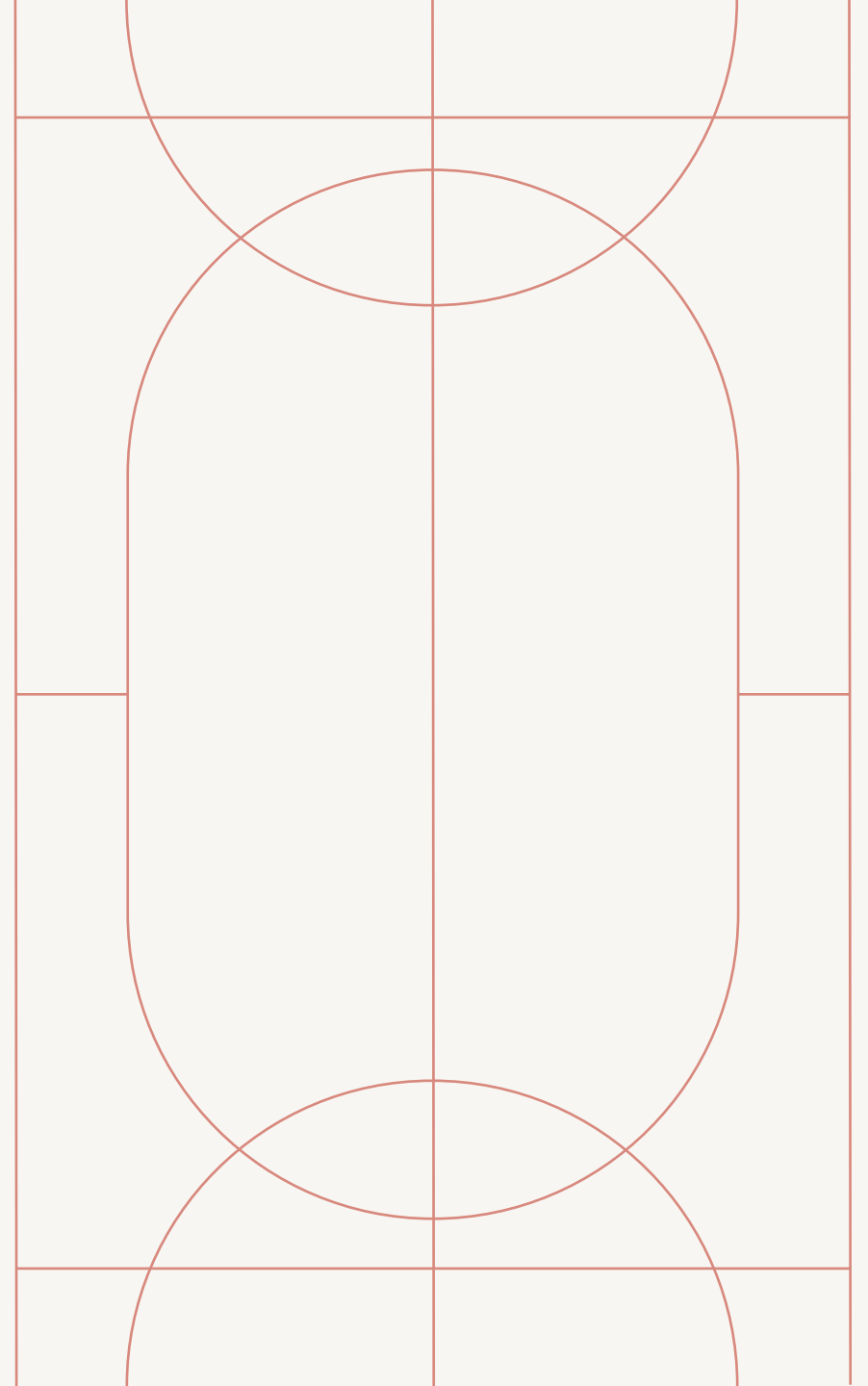
Urmează Decizia CCR nr.
390/2021

Reiau dialogul cu CJUE
(C-430/21)

Nu sesizează din nou CJEU
dar invocă *Cilfit*
(*acte éclairé*)

Valoare adăugată a dialogului CJEU – instanțe naționale

- (1) CJUE competentă în materie de „stat de drept”
+ criterii de evaluare a independenței judiciare
- (2) Mecanismul art. 267 TFUE ca expresie a
primatului
- (3) Principiul non-regresului de la standardele
statului de drept

(1) CJUE competentă în materie de „stat de drept”

repere

Art. 2 TEU

Art. 19(1)(2) TEU

Art. 47 CDFUE

Excepția obișnuită:
organizarea sistemelor judiciare
competența exclusivă a SM
în afara jurisdicției CJUE

CJEU:

(1) exercitând acest tip de competență, SM trebuie, totuși, să respecte dreptul UE;
(2) CJUE nu e competentă să decidă asupra conformității cu dreptul UE a unei reguli / practici naționale, dar poate ghida interpretative instanțele naționale.

(2) Mecanismul art. 267 TFUE ca expresie a primatului

Principiul priorității dreptului Uniunii Europene

- *nu se opune caracterului obligatoriu al deciziilor CCR, cu condiția ca aceasta să fie independentă*
- *se opune unei reglementări naționale potrivit căreia orice nerespectare a deciziilor curții constituționale naționale de către judecătorii naționali de drept comun este de natură să angajeze răspunderea lor disciplinară*
- *se opune unei reglementări de rang constituțional a unui stat membru, astfel cum este interpretată de instanța constituțională a acestuia, potrivit căreia o instanță inferioară nu este autorizată să lase neaplicată din oficiu o dispoziție națională care ar contraveni dreptului UE derivat sau primar*
- *se opune unei reglementări sau unei practici naționale potrivit căreia instanțele naționale de drept comun sunt ținute de deciziile curții constituționale naționale și nu pot, din acest motiv și cu riscul săvârșirii unei abateri disciplinare, să lase neaplicată din oficiu jurisprudența rezultată din deciziile menționate*
- *solicită ca instanțele de drept comun să poată să examineze compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unei legislații naționale, chiar dacă curtea constituțională a constatat conformitatea acesteia cu o dispoziție constituțională națională care impune respectarea principiului supremației dreptului Uniunii*
- *împreună cu independența instanțelor naționale ca judecători de drept comun și mecanismul trimiterii prejudiciare **se opun angajării răspunderii disciplinare a unui judecător național pentru motivul că aceasta a aplicat dreptul Uniunii, astfel cum a fost interpretat de CJUE, îndepărtându-se de o jurisprudență a curții constituționale incompatibilă cu principiul priorității dreptului Uniunii***

(3) Principiul non-regresului de la standardele statului de drept

Repubblika (para 62-64), Asociația Judecătorilor portughezi (para 40)

„Trebuie remarcat că încrederea între statele membre și, în special, instanțele lor se bazează pe premisa fundamentală că împărtășesc un set de valori comune pe care se întemeiază Uniunea Europeană, așa cum se precizează în articolul menționat.

Rezultă că respectarea de către un stat membru a valorilor consacrate la articolul 2 TUE este o condiție pentru a beneficia de toate drepturile care decurg din aplicarea tratatelor în statul membru respectiv.

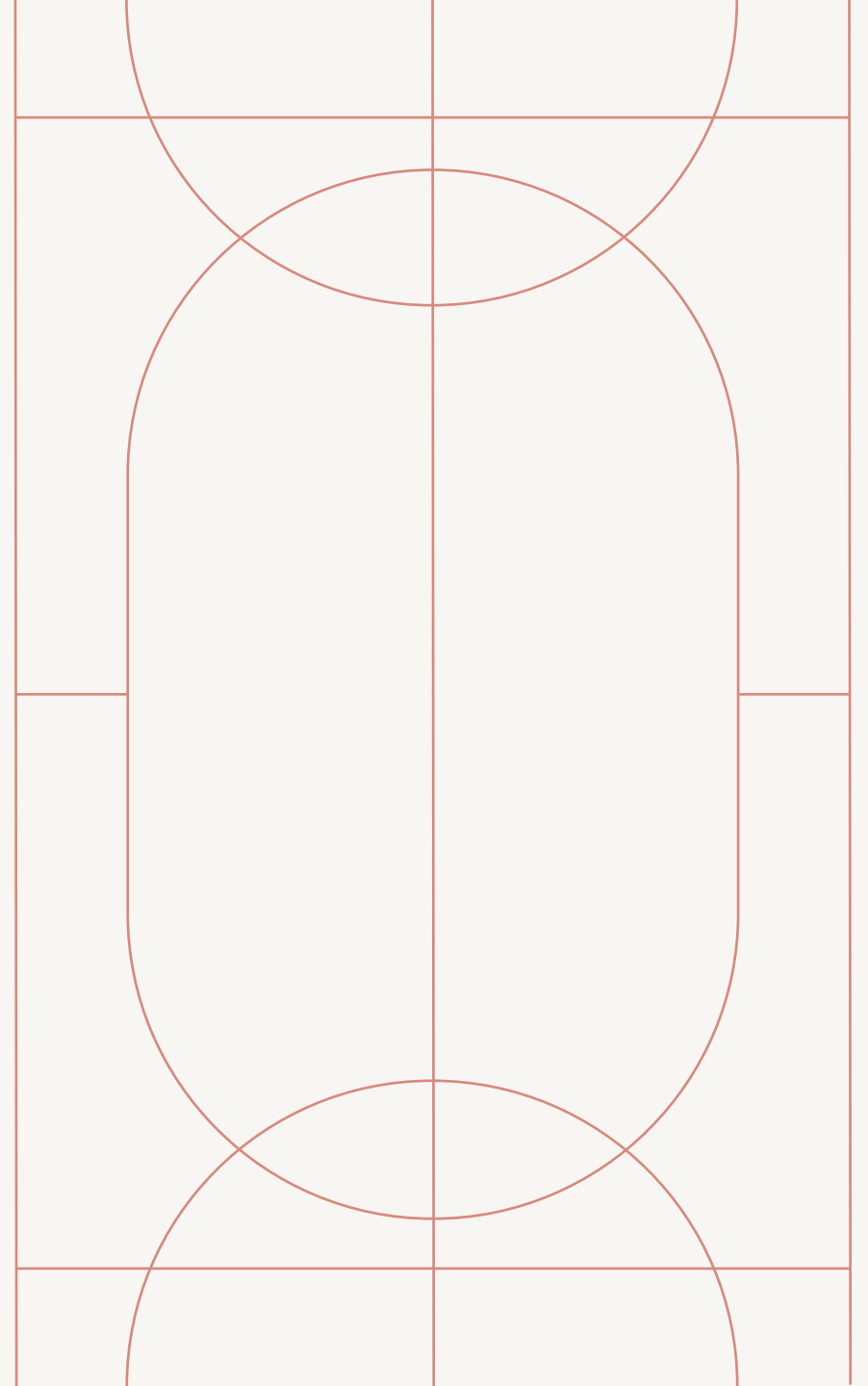
Prin urmare, un stat membru nu își poate modifica legislația dacă astfel ar reduce nivelul de protecție a valorii statului de drept, valoare care este exprimată în mod concret, printre altele, prin articolul 19 TUE. Statele membre sunt astfel obligate să se asigure, în lumina acestei valori, că nu este posibilă nicio regresie a legislației lor privind organizarea justiției. (...), abținându-se de la adoptarea unor norme care ar submina autoritatea judiciară.”

Nivelul național

- Strategie
- Conflict

- Suveranitate
- Identitate națională

- Dialog
- Loialitate

Necesitatea de a face trimiterea?

O instanță națională nu poate să sesizeze Curtea printr-o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, cu excepția cazului în care, printre altele, este pendinte în fața sa o cauză în care este chemată să pronunțe o decizie care solicită luarea în considerare a interpretării oferite de CJUE pe calea hotărârii preliminare.

„În ultimul timp, întrebările referitoare la statul de drept adresate de instanțele naționale sunt tot atâtea cereri de ajutor din partea judecătorilor naționali vizați sau chiar supuși unor proceduri disciplinare.

Deși la astfel de cereri trebuie să se răspundă cu respectarea convențiilor procedurii de hotărâre preliminară, elementul de legătură strâns asociat noțiunii de lucru judecat, poate avea aici o altă dimensiune decât cea strict juridică.”

Opinion of AG Pikamäe, 15 April 2021, Case C-564/19

Loialitate v. Nesupunere judiciară?

Autonomia procedurală - prin simpla invocare a dreptului UE, un judecător național nu se eliberează complet de orice constrângeri aplicabile în mod normal exercitării funcției judiciare naționale, inclusiv ierarhia și disciplina judiciară națională

În cazul în care un judecător național se confruntă cu o procedură disciplinară pur simplă pentru că a formulat o cerere de hotărâre preliminară, punând sub semnul întrebării poziția unei instanțe naționale constituționale sau superioare ordinare, „orice dezbateri privind echilibrul adecvat între cerințele sistemice ale dreptului național și dreptul UE este închisă” (AG Bobek)

RoL la CEDO

Baka v Hungary, Kövesi v Romania, Żurek v Poland

„Convenția constituie astăzi *jus constitutionale commune* european. În baza acestui instrument, Consiliul Europei poate, la nevoie, să avanseze un argument constituțional puternic împotriva oricărei pretenții constituționale naționale contrare, independent de amploarea majorității politice care ar susține-o pe cea din urmă. Tocmai acest lucru l-a făcut Curtea în speță, pe bună dreptate, pentru a proteja mai întâi și înainte de toate dreptul și independența instituțională și funcțională a justiției în Ungaria, și apoi dreptul individual al reclamantului de a nu fi eliberat în mod arbitrar din funcția sa de președinte al Curții Supreme. Guvernul pârât nu s-a putut ascunde nici în spatele principiului subsidiarității, nici după doctrina marjei de apreciere. În Europa, un stat nu se poate ascunde după dreptul intern, nici măcar după cel constituțional, ca să se sustragă de la obligațiile în materia drepturilor omului care decurg din angajamentele internaționale pe care și le-a asumat.” (§25 din *Opinia concurentă*, Pinto de Albuquerque și Dedov).

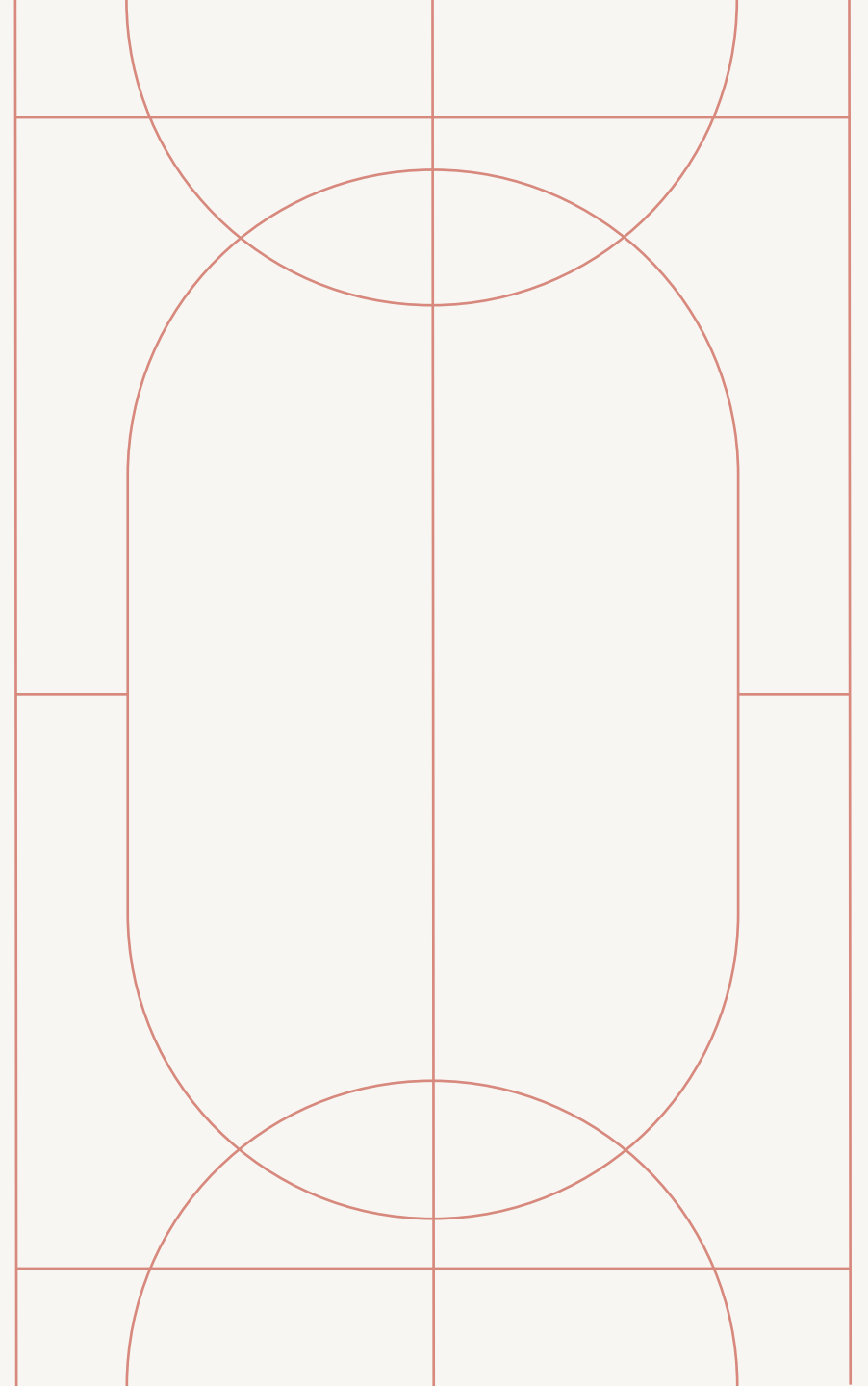
„o jurisdicție internațională instituită de către statele membre ale unei organizații internaționale nu poate decide *de facto* cine poate și cine nu poate să ocupe cea mai înaltă funcție judiciară într-un stat democratic suveran guvernat de principiul statului de drept, care se situează pe o poziție egală cu a celorlalte state membre ale acestei organizații internaționale. Sunt profund convins că în prezenta cauză Curtea nu poate aplica niciun articol al Convenției sau al protocoalelor acesteia [...]” (finalul *Opinii separate*, Pejchal).

„Puterea publică nu poate în niciun caz să facă parte din statutul individual al unei persoane fizice. Regulile de drept relative la independența justiției sunt interpretate aici într-un mod care pare să le transforme în drepturi ale omului speciale acordate judecătorilor” (*Opinie separată*, Wojtyczek).

RoL la CEDO

Articolul 10 CEDO este aplicabil

- când un judecător face declarații în calitate personală;
- protecție sporită când judecătorii se exprimă în numele unui organ reprezentativ al justiției;
- dreptul general la libertatea de exprimare al judecătorilor de a aborda probleme referitoare la funcționarea sistemului de justiție poate fi transformat într-o obligație corespunzătoare de a se pronunța în apărarea statului de drept și a independenței judiciare atunci când aceste valori sunt amenințate

Jus (supra)constitutionale commune?

- *Spasov împotriva României*: denegare de dreptate din cauza neaplicării de către autoritățile naționale a legislației UE relevante (<https://lnkd.in/etra4nxH>)
- *Moraru împotriva României*: instanțele naționale nu s-au poziționat „în mod semnificativ” în raport cu jurisprudența relevantă din Luxemburg (<https://lnkd.in/eszTGhX5>)
- *Rutar și Rutar Marketing D.O.O. împotriva Sloveniei*: încălcare a Convenției din cauza omisiunii de a formula o cerere de hotărâre preliminară din partea CJUE (<https://lnkd.in/eEpb-uiz>)
- *Georgiou împotriva Greciei*: lipsa motivării adecvate a refuzului de trimitere preliminară impune redeschiderea procedurilor la nivel intern (<https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-188154>)

ÎNTREBĂRI

- Exercițarea de către judecătorul național a dreptului conferit în temeiul articolului 267 TFUE trebuie calificată ca intrând în domeniul de aplicare al dreptului individual acordat de articolul 10 CEDO / 11 CDFUE?
- Datoria individuală a judecătorilor naționali de a se pronunța în apărarea statului de drept și a independenței judiciare recent instituite de CtEDO ar putea să deschidă calea spre recunoașterea dreptului și obligației individuale de a sesiza CJUE atunci când, dat fiind contextul național, se impune aplicarea dreptului UE?
- O sancțiune disciplinară individuală aplicată unui judecător național în contextul amenințărilor asupra statului de drept ar putea fi calificată ca o ingerință în drepturile sale individuale (conf. articolului 10 CEDO ca normă fundamentală sau Articolul 11 CFR ca normă specială?)

